

ELEMENTS OF ROMA MENTALITY AND CULTURAL IDENTITY REFLECTED IN THE SPEECH'S ACTS

Ionel Cordovan

PhD Student, "Ovidius" University of Constanța

Abstract: Roma have always aroused curiosity concerning the way they live, concerning their system of values, the elements of mentality and cultural identity. In order to understand how they act, it is important to understand how they think, which are their "priorities". Therefore, in this article we will try to approach matters affecting the relationship between Identity and Otherness, about Me and Others, found in greetings, phatic formulas, in the rhythm of speech and interpersonal distance in oral expression. The study corpus is selected from the real life of the Roma community from Romania, but it brings information about the link between language and thinking, about social mentality and conduct of an ethnic group spread throughout Europe and worldwide.

Keywords: culture, greeting, family, traditions, Roma

Romii au stârnit mereu o curiozitate asupra modului în care aceștia trăiesc, a sistemului lor de valori, a elementelor de mentalitate și identitate culturală. Pentru a putea înțelege modul în care aceștia acționează, este important să înțelegem cum gândesc ei, care sunt „prioritățile” lor. De aceea, în acest articol, vom încerca să abordăm aspecte care vizează raportul dintre Identitate și Alteritate, despre Eu și Ceilalți, regăsite în formulele de salut, formulele fatice, în ritmul vorbirii și distanța interpersonală în exprimarea orală.

Legea tradiției rromilor poartă numele de Rromanipen, care are la bază trei valori esențiale: phralipen-ul (frăție, ajutor reciproc și împărtășire a unui destin comun), pakiv-ul (credință, respect și încredere reciprocă, precum și păstrarea purității sufletești și trupești) și baxt-ul (noroc, șansă) (Delia Grigore, 2006, p. 6).

Membrii cei mai valoroși ai familiei tradiționale rrome sunt copiii și bătrânii. În ceea ce privește comunicarea în familia tradițională rromă, tinerii trebuie să ceară permisiunea de la cei mai bătrâni pentru a putea vorbi: *Kamav aj mangav te phenav vi me jekh дума! (Vă rog*

să-mi permiteți să spun și eu o vorbă!) datorită respectului (*pakiv*) pe care au obligația să-l poarte celor bătrâni: *Te des pakiv!* (*Să respecti!* / *Să cinstești!*). Cu toate acestea, copiii romi le pot spune părinților pe nume, li se pot adresa cu „mo” (mă), „chave” (băiete), „chaje” (fato) sau „phrala” (frate), fiind folosită mai ales adresarea fiului către tatăl său „phrala”, aceste apelative neștirbind respectul purtat persoanei căreia i se adresează.

În cultura tradițională rromă, politețea și respectul nu se exprimă prin pronumele de politețe „dumneavoastră”, acesta, de altfel, neexistând în limba rromani vorbită, ci prin adresări de tipul: „Kako” (unchiule/nene) și „Bibie” (mătușă/tanti). Suplinirea pronumelui personal de politețe *dumnevoastră* se realizează și prin utilizarea pronumelui personal *tu*, sensul fiind dat de context. Există, totuși, corespondent pentru substantivul *domnie*, utilizat în construcții de tipul *domnia ta / domniile voastre (tiro rajipen/ tumare rajimata¹)*.

Formulele de salut utilizate în comunitatea tradițională rromă au la bază termenii: *lačno* (bun), *baxtalo* (norocos / fericit), *Del* (Dumnezeu), *sastipen* (sănătate):

- *lačno*: *Lačno dîves!* (*Bună ziua!*), *Lačni texarin!* (*Bună dimineața!*), *Lačni rât!* (*Bună seara!*) etc;
- *baxtalo*: *Te aves baxtalo!* (*Să fii norocos / fericit!*), *Baxtalo Krečuno!* (*Crăciun Fericit!*), *Baxtalo Nevo Berś!* (*Anul Nou Fericit!*), *Baxtali Patradî!* (*Paște Fericit!*) etc;
- *Del*: *3a Devleça!* (*Du-te cu Dumnezeu / La revedere!*), *Ach Devleça!* (*Rămâi cu Dumnezeu / La revedere!*), *Xa Devleça!* (*Mănâncă cu Dumnezeu! / Poftă bună!*), *Sov Devleça!* (*Dormi cu Dumnezeu! / Somn ușor!*)

Întreaga filosofie de viață a culturii tradiționale a rromilor (*Rromanipen*) se bazează pe opoziția dintre pur (*užo*) și impur (*maxrime*), puritatea rituală reprezentând respectarea ordinii și armoniei universale prin conformarea la model, iar impuritatea rituală, invizibilă, dar pregnantă spiritual, fiind devierea de la model, deci ruperea echilibrului intracomunitar prestabilit printr-o serie de legi de comportament și conduită, a căror valabilitate a fost îndelung verificată prin experiență.

Rromii au obligația să respecte regulile purității, în caz contrar putând fi excluși din cadrul comunității. Respectarea acestor norme ține de responsabilitatea individuală și colectivă și se manifestă prin simțul rușinii (*lazavipen*). A fi pur înseamnă a deține onoarea

¹ obținut prin derivare de la subst. raj (domn) cu sufixul abstract -ipen / -imata

užo aj pakivalo (pur și cinstit) și a-ți eufemiza acele tendințe care îți pot compromite cinstea (Delia Grigore, 2004, p. 30).

Pentru a înțelege valoarea imprecățiilor, este important de spus că, în cultura tradițională rromă, *un număr destul de ridicat de reguli se referă la corpul uman și la igiena rituală, pornindu-se de la ideea că trupul uman este divizat în două părți, de la brâu în sus – partea superioară pură, iar de la brâu în jos – partea inferioară impură* (Delia Grigore, 2006, p. 39).

Așadar, ochii, capul și gura sunt considerate curate. Sărutul pe gură, între membrii aceleiaș sex sau în familie este un gest de încredere și fraternitate. Sărutul ochilor este un semn de mare considerație, dar poate fi și un gest de preluare a puterii și de subordonare, de aceea se evită. Salutul familial sub forma imprecăției: *Xav tire jakha! (Mânca-ți-aș ochii!)* simbolizează dragostea și dorința de protecție față de persoana căreia i se adresează. Aici nu poate fi vorba de imprecăție propriu-zisă, ci de o deturnare a sensului imprecăției. O altă situație în care întâlnim deturnarea imprecăției este și: *Xav tiro ilo! (Mânca-ți-aș inima!)*, expresie de maximă duioșie și împărtășire a sentimentelor de iubire frățească. Cele două exemple enunțate mai sus sunt în opoziție cu imprecăția *Xav tiro šero (Mânca-ți-aș capul!)*, o expresie gravă care semnifică pierderea simbolică a onoarei, deoarece capul este rezidența *baxt*-ului (norocului) și al *pakiv*-ului (cinstei).

Partea de jos a corpului trebuie să fie în permanență acoperită, atât la femei cât și la bărbați: femeile rrome tradiționale poartă fuste lungi, niciodată pantaloni sau fuste scurte; bărbații rromi poartă pantaloni lungi, niciodată scurți, genunchii fiind considerați cele mai indecente părți ale trupului uman. Așa cum am arătat mai sus, partea de la brâu în jos este considerată impură. Se știe că în cultura tradițională rromă femeile pot spurca pe ceilalți prin simpla ridicare a rochiei și expunerea organelor sexuale. Și mai gravă este utilizarea imprecățiilor în care se face referire la organele sexuale. În limba rromani, ca și în limba română, se observă existența multor imprecății care conțin verbul „a mânca”. Acest verb poate apărea la modul condițional optativ, modul conjunctiv și modul imperativ:

- verb la modul condițional optativ: *Xasas mirro kar / mirri minz! (Mânca-mi-ai penisul / vaginul!)*;
- verb la modul conjunctiv: *Te xas mirro kar / mirri minz! (Să-mi mănânci penisul / vaginul!)*;

- verb la modul imperativ: *Xa mirro kar / mirri minz!* (*Mănâncă-mi penisul / vaginul!*).

O situație în care utilizarea limbajului vulgar nu are o conotație negativă este atunci când se vorbește despre organele sexuale ale copiilor mici. A spune unui copil *Xavas tiro kar / tiri minz!* (*Mânca-ți-aș penisul / vaginul!*), semnifică sentiment de dragoste părintească și prețuire, deoarece copilul este dumnezeul familiei de rromi, întruchiparea purității absolute, garanția continuității neamului.

În cultura tradițională trebuie făcută diferența între limbajul vulgar și *lazavipen* (rușine). De pildă pentru a evita termenul de toaletă (la rromi este o rușine să spui că mergi la toaletă) s-a preferat utilizarea expresiei *zav te dikhav e grasten* (mă duc să văd caii), adică merg să imi fac nevoile.

Blestemul este o formă de relaționare verbală cu transcendentul, termenul rrom *arman* provenind din limba persană de la *سرد و شت* (*destin*). Blestemele în cultura tradițională rromă sunt de două tipuri: cele nerituale și cele rituale.

Blestemele nerituale sunt formule cotidiene, inofensive, cărora nu le este atașată nicio relevanță supranaturală, ci apar, mai degrabă, ca semn al elocvenței și al umorului vorbitorului. Ele acționează ca și *o kušipen* (înjurătura) și sunt uneori expresii licențioase. Varietatea lor este imensă. În structura lor intră cuvinte ca: *Del* (Dumnezeu), *beng* (drac), *thabarel* (a arde), *merel* (a muri), *baxt* (noroc), *sap* (șarpe) etc.

Viziunea binară asupra lumii, curpinzând opoziția pur-impur se regăsește, la nivelul relației cu supranaturalul, într-o credință de tip maniheist, asemănătoare dualismului persan, în cadrul căreia atât forțele binelui, reprezentate de Dumnezeu (o Del / Devel), cât și forțele răului, reprezentate de Diavol (o Beng), sunt complementare și în aceeași măsură necesare armoniei lumii.

În cultura tradițională rromă există numeroase reprezentări ale supranaturalului, majoritatea personificări ale binelui sau ale răului. Reprezentarea cea mai pregnantă a răului este *o Beng (Diavolul)*, care totuși întruchipează forța complementară a lui Dumnezeu sau a binelui, la fel de necesară, pentru păstrarea echilibrului universului, ca și aceasta din urmă, cu toate acestea, în povești, Diavolul apare ca un naiv pe care, totdeauna, un rrom inteligent îl poate păcăli, fapt care demonstrează că frica de rău este limitată de credința pragmatică în forțele proprii. Cu toate acestea, rromi au o frică de *o biužo / o beng (necuratul / dracul)* mai ales atunci când asociază termenul *beng* cu cel de *baxt (noroc)*: *Te xal o Beng tiri baxt!* (*Să-ți*

mănânce dracu` norocul!), norocul fiind considerat, alături de *phralipen* (frăția) și *pakiv* (cinstea, respectul), una din cele trei valori fundamentale ale Rromanipen-ului.

Inserarea cuvântului *beng* (drac) în unele imprecății este marcă de emoționare, iritare, enervare: *Kaj o beng zas?* (*Unde dracu mergi?*), *So beng keres?* (*Ce dracu faci?*).

În general, reprezentările maleficului sunt denumite *biužo* (necurat), subliniind relația directă dintre rău și impur. Anumite animale sunt considerate necurate, așadar malefice, în capul listei aflându-se șarpele și broasca: *Te xan tut e sapa!* (Să te mănânce șerpii!).

Tot în categoria răului se află și bolile, față de care s-au dezvoltat forme de protecție care țin de utilizarea denominației lor în limba rromani: *eufemismul lingvistic* (numirea bolii cu un nume mai frumos) și *tabu-ul lingvistic* (numirea bolii cu un alt nume decât al ei). De pildă cancerul și bolile sexuale sunt numite *zungalo nasvalipen* (boala urâtă / rea): *Te xal tut o zungalo nasvalipen!* (Să te mănânce cancerul!)

Imprecății care implică divinitatea, având conotații negative sunt: *Te korărel tut o Del!* (Să te orbească Dumnezeu!), *Te marel tut o Del!* (Să te bată Dumnezeu!). Există situații în care asocierea cuvântului *Dumnezeu* cu termeni sexuali dă naștere la imprecății deturnate: *Te xav e Devlesqe pele!* (Să mănânc testiculele lui Dumnezeu!); cu toate că limbajul folosit este unul vulgar, sensul acestei imprecății arată respectul față de Dumnezeu exprimat prin înjosirea în fața lui Dumnezeu până la acceptarea părții Lui „impure”. O altă imprecăție echivalentă celei anterioare este *Te xav e Devlesqe khula!* (Să mănânc excrementele lui Dumnezeu!).

Blestemele rituale au un statut cu totul diferit, sunt forme de control și sancțiune socială la care este invitat să ia parte sacral, ele tratează direct cu transcendența, sunt rostite cu ocazii absolut speciale și pot induce unei persoane boala sau chiar moartea. Sunt o formă de răzbunare ritualică pentru un mare rău făcut familiei sau poate fi o metodă de a-l face pe vinovat să-și recunoască vina în cadrul unei adunări de judecată (*kris*). Cel atins de blestem este considerat expus unui rău major și permanent, atât el cât și familia lui. Cu cât relația dintre cel care blesteamă și cel căruia i se adresează blestemul este mai strânsă, cu atât efectul este considerat mai puternic.

Performera blestemului este femeia (*zuvli*), purtătoarea prin excelență a puterilor magice în familia rromă. Ea se trezește în zori și bleastă cu voce tare pentru a fi auzită de cât mai mulți membri ai comunității, inclusiv de către cel vinovat, care, auzind-o, ar trebui să-și repare vina pentru a nu-l ajunge blestemele. Un astfel de ritual poate fi întâlnit în cazul unui furt: *Te del o Del kaj zi texara te meren kodola kaj corde mirre gada! Lenqe chhave te na aven saste! Te phabol lenqo kher! Te na mintuinel len o Del zi kana na mangava man me vaś*

lenqe! Marel len o Del te marel len, avdîves thaj texara! Savorro lengo zivipen te avel bibaxtali! (Să dea Dumnezeu ca până mâine să moară aceia care mi-au furat hainele! Copiii lor sa nu fie sănătoși! Să le ardă casa! Să nu-i mai mântuiască Dumnezeu până când mă voi ruga eu pentru ei! Bată-i Dumnezeu să-i bată, astăzi și mâine! Toată viața lor să fie fără noroc!). Prin alăturarea cuvintelor *avdîves thaj texara (astăzi și mâine)*, se creează o amplificare a imprecăției. Același lucru se întâmplă și în cazul utilizării termenului *savorri (toată)*.

În ceea ce privește imprecățiile care conțin cuvântul *sero* (cap), după cum am văzut în imprecăția de mai sus *Xav tiro sero! (Mânca-ți-aș capul!)*, se observă o dificultate în identificarea echivalentului în limba română. La fel se întâmplă și în cazul imprecățiilor:

- *Te xal o corripen tiro sero! (Să-ți mănânce sărăcia capul!)*, cu sensul de a pleca mintea din capul tău, să-ți rămână capul sărac, adică a nu avea minte;
- *Te merel tiro sero! (Să-ți moară capul!)*, cu sensul de a nu avea cu ce judeca, de a nu avea minte;
- *Te thon tiro sero anθ-o kilo! (Să-ți pună capul în par!)*, cu sensul de a dori moartea cuiva (*Să mori tu!*).

Imprecății care se referă la nume (*anav*):

- *Te avel tiro anav! (Să-ți vină numele!)*, cu sensul de a veni o veste despre tine, fiind plecat, care să anunțe că ai pățit ceva rău (*Să-ți vină vestea!*);
- *Te marel o Del tiro anav! (Bată-ți Dumnezeu numele!)*, cu un sens profund având implicație asupra tuturor persoanelor care îți poartă numele.

Imprecății care conțin verbul *avel* (a fi / a veni):

- *Te aves bengalo! (Să fii al dracului!)*, cu sensul de a fi posedat de diavol;
- *Te aves bibaxtalo! (Să fii fără noroc!)*, în opoziție cu *Te aves baxtalo! (Să fii norocos!)*, expresie folosită și sub formă de salut în loc de *Laého dîves! (Bună ziua!)*.

Pentru a putea înțelege modul în care relaționează rromii cu ceilalți trebuie să ne raportăm la sistemul lor de valori, să adoptăm un stil de comunicare deschisă, clară și sensibilă, iar distanța interpersonală în comunicare să fie una de tip social (120-300 de cm). Așadar după cum am putut observa, se pot remarca dificultăți uneori eșecuri în echivalarea formulelor de salut, a expresiilor fatice și a imprecățiilor din limba rromani în limba română.

Aceste aspecte se datorează diferențelor culturale dintre celor două etnii precum și a bogăției semantice ce se ascunde în spatele fiecărui cuvânt.

Nu ne-am propus să realizăm aici, o analiză contrastiv-tipologică a elementelor comunicării din limba rromani în raport cu cele din limba română, însă acest aspect îl vom aborda cu ocazia analizei corpusului de text reprezentat de lista cu expresii uzuale rrome traduse în limbile română, maghiară și engleză. (ANEXA)

Comunicarea dintre culturi este dificilă dacă avem în vedere elementele ei componente. Cultura este reprezentată ca un iceberg, partea vizibilă fiind determinată de limba, iar partea invizibilă având cele mai puternice și definitorii elemente: normele sociale, valorile, concepțiile despre timp și spațiu, concepția despre sine etc.

Comunicarea interculturală reprezintă *abilitatea de a comunica verbal și nonverbal cu indivizi din alte culturi, astfel încât, toți indivizii participanți la comunicare să codifice și să decodifice mesajele comunicate și să evite pe cât posibil interpretările și evaluările eronate.* (Michael Hinner, 1998, p.53)

ANEXA: Expresii uzuale în limbile română - rromani (grai local) - maghiară – engleză
(Cordova I [...], 2014, p. 147-153)

Limba română	Graiul rromilor carpatici ineuani	Limba maghiară	Limba engleză
Ai grijă de tine!	Le sâma tuθε!	Vigyázz magadra!	Take care of you!
Ascultați la mine!	Aśunen man!	Hallgassatok rám (ide)!	Listen to me!
Ați înțeles?	Xakerde?	Megértettétek ?	Did you understand?
Bună dimineața!	Laچی tosara!	Jó reggelt!	Good morning!
Bună seara!	Laچی ratı!	Jó estét!	Good evening!
Bună ziua!	Lačo dês!	Jó napot!	Good afternoon!
Cât este ceasul?	Sode hin o çaso?	Hány óra (van) ?	What's the time?
Câți frați ai?	Sode phrala hin tut?	Hány tesvéred van?	How many brothers/sisters have you got?
Ce ai făcut?	So kerdân?	Mit csináltál?	What have you done?

Ce ai spus?	So phendăn?	Mit mondtál?	What did you say?
Ce bei?	So pies?	Mit iszol?	What do you drink?
Ce citești?	So étines?	Mit olvasol?	What do you read?
Ce dorești de la mine?	So kames manθar?	Mit óhajtól tólem?	What do you want from me?
Ce faci?	So keres?	Mit csinálsz?	What are you doing?
Ce mănânci?	So xas?	Mit eszel?	What do you eat?
Ce muzică ascuți?	So mùzika aśunes?	Milyen zenét hallgatsz?	What music do you listen to?
Ce profesie ai?	So keres buti?	Mi a foglalkozásod (szakmád) ?	What's your job?
Ce scrii?	So skirines?	Mit irsz?	What do you write?
Ce se află aici?	So hin athe?	Mi van itt?	What have we got here?
Ce se aude?	So śunel pes?	Mi hallatsz?	What can we hear?
Ce vei face?	So kerehe?	Mit fogsz csinálni?	What will you do?
Cine dorește să ...?	Kon kamel te?	Ki óhajt...?	Who wants to...?
Cine este mama ta?	Kon hin ti daj?	Ki az édesanyád?	Who is your mother?
Cine este tatăl tău?	Kon hin tő dat?	Ki az édesapád?	Who is your father?
Cine sunt frații/surorile tale?	Kon si tē phrala/phenă?	Kik a testvéreid?	Who are your brothers/sisters?
Cine sunt prietenii tăi?	Kon si tē prièteni/vortáci?	Kik a barátaid?	Who are your friends?
Comportă-te frumos!	Phirarau tut śukar!	Viselkedj szépen!	Behave yourself!
Cu ce se ocupă oamenii din comunitatea ta?	So keren buti e manuśa anθar tő gav/főro?	Mivel foglalkoznak az emberek a te közösségben?	What are the people in your community working with?
Cu cine ai venit?	Kaha avilăn k-e śkoala?	Kivel jöttél?	Who did you come with?
Cu cine locuiești?	Kaha beśes?	Kivel laksz?	Who do you live with?

Cum ești?	Sar han?	Hogy vagy?	How are you?
Cum te cheamă?	Sar akharel tut?/ Savo si tő anav?/ Kon han tu?	Hogy hívnak? Mi a neved?	What's your name?
Dă-te jos!	De tut tele / Xulő tut!	Szállj le!	Get down!
De ce încerci să mă minți?	Sosθar încerkunes te xoxaves man?	Miért próbálsz hazudni nekem?	Why are trying to lie to me?
De ce nu ești atent?	Sosθar na han atento?	Miért nem figyelsz?	Why aren't you careful?
De ce stai în picioare?	Sosθar beșes anθ-o punre?	Miért állsz?	Why are you standing?
De ce te temi?	Sosθar daras?	Mitől félsz?	What are you afraid of?
De ce vă uitați la ei / la ele?	Sosθar dikhen lenθe!	Miért nézitek őket?	Why are you watching them?
De unde știi asta?	Kaθar janés ade buti?	Honnan tudod ezt?	How do you know that?
Deschide gura!	Puter o muj!	Nyisd ki a szádát!	Open your mouth!
Deschide ușa!	Puter o undar!	Nyisd ki az ajtót!	Open the door!
Du-te acolo!	Ja othe!	Menj oda!	Go there!
Este adevărat ce a spus?	Hin cáces so phendăs?	Igaz amit mondott?	Is it true?
Este bine așa?	Hin mišto auka?	Jó így?	Is this all right?
Gândește-te!	Gîndîn tut!	Gondolkozz!	Think about it!
Îți mulțumesc!	Mulcuminau tuqe?	Köszönöm!	Thank you!
Închide gura!	Phande o muj!	Csukd be a szádát!	Shut your mouth!
Lasă-l!	Mikh les!	Hagyd őt!	Leave him!
Lasă-o!	Mikh la!	Hagyd őt!	Leave her!
Lasă-i!	Mikh len!	Hagyd őket!	Leave them!
Lasă-le!	Mikh len!	Hagyd őket!	Leave them!
Lucrați împreună!	Keren buti ketanes!	Dolgozzatok együtt!	Work together!
Mai avem puțin	Maj hin amen jekh	Meg van egy kis	We have little time

timp!	pîko!	idónk!	left!
Mai ușure!	Maj lokhe!	Lassabban ! Könyebben!	Take it easy!
Mergi mai departe!	Ja maj dur!	Menj tovább!	Go further!
Nu cred!	Na patău!	Nem hiszem!	I don't believe it!
Nu fiți supărați!	Na aven rușle!	Ne legyetek szomorúak!	Don't be upset!
Nu-i bine!	Na-i mișto!	Nem jó!	That's not good!
Nu-i nimic!	Na-i khajc!	Nincs semmi!	That's all right!
Nu mai umbla pe acolo!	Na maj phir othe!	Ne járj arra!	Don't go over there!
Nu plânge!	Na rov!	Ne sirj!	Don't cry!
Nu râde!	Na asa!	Ne ne vess!	Don't laugh!
Nu te grăbi!	Na sidăr tut!	Ne siess!	Don't be in a hurry!
Nu te plânge!	Na rov tut!	Ne siránkoz!	Don't complain!
Nu vorbi așa repede!	Na vaker auka sigo!	Ne beszélj olyan gyorsan!	Don't speak so fast!
Nu vorbi când vorbesc eu!	Na vakeren kana me varerau!	Ne beszélj amikor én beszélek!	Don't speak at the same time I do!
Nu vorbiți între voi!	Na vakeren mașkar tumenθe!	Ne beszélgetek egymás között!	Don't speak with each other!
Nu-l întreba!	Na puș les!	Ne kérdezd őt!	Don't ask him!
Nu o întreba!	Na puș la!	Ne kérdezd őt!	Don't ask her!
Nu-i întreba!	Na puș len!	Ne kerdezd őket!	Don't ask them!
Nu le întreba!	Na puș len!	Ne kerdezd őket!	Don't ask them!
Nu-i spune! (lui)	Na phen lesqe!	Ne mond meg neki!	Don't tell him!
Nu-i spune! (ei)	Na phen laqe!	Ne mond meg neki!	Don't tell her!
Nu le spune! (lor)	Na phen lenqe!	Ne mond meg nekik!	Don't tell them!
Nu-ți este rușine?	Na-i tuqe lajao?	Nem szégyelled magad?	Don't you feel ashamed?
Pleacă / Du-te de aici! -	Ja athar!	Menj / Menj el innen!	Go away!

Pe mine mă cheamă / mă strigă...	Man akharel man...	Az én nevem / ... hivnak!	My name is
Pe unde umbli / ai umblat?	Kaj phires / phirdăn?	Merre jársz / jártál?	Where have you been?
Rămâi în picioare!	Aéh anθ-o punrë!	Maradj talpon!	Keep on standing!
Ridică-te!	Uști opre!	Állj fel!	Stand up!
Să ferească Dumnezeu!	Te păzinel o Del !	Isten óvjon! Isten ments!	God forbid!
Să fii norocos!	Te aves baxtalo!	Légy szerencsés!	Good luck!
Schimbați locurile!	Paruven o thana!	Cseréljetek helyet!	Switch places!
Spune!	Phen!	Mond!	Say!
Stați jos!	Bešen tele!	Üljetek le!	Sit down!
Taci!	Aéh anθar o muj!	Hallgass!	Keep your mouth shut!
Te rog!	Mangav tut!	Kérlek!	Please!
Unde ai fost?	Kaj hanas?	Hol voltál?	Where were you?
Unde ați rămas?	Kaj áchile?	Hol maradtatok?	Where did you stay?
Unde te duci?	Kaj jas?	Hova méysz?	Where are you going?
Uită-te bine!	Dikh mišto!	Nézd meg jól!	Take a good look!
Uite / Privește!	Dikh!	Nézd / Lásd!	Look!/Watch!
Veniți aici!	Aven athe!	Gyertek ide!	Come here!
Veniți în față!	Aven anglal!	Gyertek előre!	Come in front of us!
Vino aici!	Haj athe!	Gyere ide!	Come here!
Vino înăuntru!	Haj andre!	Gyere be!	Come in!
Vino la mine!	Au manθe!	Gyere hozzám!	Come to me!
Vorbește mai tare!	Vaker maj zurale!	Beszélg hangosabban!	Speak louder!
Vorbește mai încet!	Vaker maj lokhe!	Beszélg lassabban (csendesebben)!	Speak slowly!
Vezi cum te comporți!	Dikh sar phiraves tut!	Vigyázz hogyan viselkedsz! Vigyázz a viselkedésedre!	Behave! Take care of how you behave!

BIBLIOGRAFIE:

Cordovan, I., Crăciun, M., Baicu, M., Puiu, E., Sarău, G., Gurău, L., (2014) *Monografia satului Ineu*, Oradea: Editura Primus

Grigore, D. (2004) *Rromanipen-ul (rromani dharma) și mistica familiei. Familia tradițională în comunitățile de rromi din arealul românesc*, București, Editura MINIPRINT

Grigore, D., Petcuț. P., Sandu, M. (2005) *Istoria și tradițiile minorității rrome*, București, Editura Sigma

Grigore, D., Sarău G. (2006) *Istorie și tradiții rrome*, București, Editura Salvați Copiii

Hinner M. (1998) *The importance of intercultural communication in a globalized world*, p. 5